

316.722(=1:497.6)(497.11)

930.85(=1:497.6)(497.11)

811.163.4 367.625:81 37(497.11)

doc. dr. Jahja Fehratović

ODRAZ SANDŽAČKOBOŠNJAČKOG PRINCIPA MUŠKOSTI KROZ GLAGOL OSINITI SE

VALIJU

ključne riječi: *glagol, osiniti se, muški princip, graničarski mentalitet, ratnički mentalitet, vatanoljublje, muhadžerluk, muška glava, ženska strana, čora.*

sažetak: *Rad se bavi lingvističkom, etimološkom, kulturološkom i identitetskom dimenzijom specifičnoga glagola kojeg susrećemo samo u sandžaćkim govorima osiniti se koji odražava dominantnost muškoga principa u mentalitetu sandžaćkih Bošnjaka. Autor utvrđuje da se u Sandžaku, kao čvorištu različitih kultura i civilizacija, razvijao poseban senzibilitet na koji su utjecali ratnički mentalitet graničara, vatanoljublje, muhadžerluk i islamska duhovnost, što je sve utjecalo na različite semantičke nijanse predmetnog glagola.*

Summary:

The paper deals with the linguistic, etymological, cultural and an identity dimension for specific verbs that we encounter only in Sandzak speeches which have arrogance reflecting the dominance of the male principle in the mentality of Sandzak Bosniaks. The author determines that in Sandzak, as a crossroad of different cultures and civilizations, which developed a special sensitivity influenced by border guards warrior mentality, Patriotism, Immigration and Islamic spirituality. All these affected the different semantic nuances of the verb.

U plejadi specifičnih sandžačkobošnjačkih glagola, koje ne bilježi ni jedan od rječnika južnoslavenskih jezika, posebno mjesto zauzima glagol *osiniti se*. Jasan, jedinstven, i jedino pojavan u govorima sandžačkih Bošnjaka ovaj glagol koji rijetko možete čuti, većma u zogdama kada ko kome čestita rođenje sina – *osinovoljenje* još jedna originalna sandžačkobošnjačka riječ – nosi višeznačno značenje koje ukazuje na nekoliko slojeva sandžačkobošnjačke kulture i civilizacije o kojima treba promisliti.

Otkuda glagol *osiniti se* u sandžačkim govorima? Može li mu se odrediti podrijetlo?

Korijen riječi je imenica *sin* koja pripada najstarijem leksičkom sloju bosanskoga jezika. Pripada onoj grupi riječi koje su nastale još u indoevropskom jeziku, prijalazne oblike dobile u balto-slavenskoj jezičkoj zajednici i praslavenskom jeziku, da bi se konačno uobličile u periodu dijalektoloških raslojavanja slavenskih jezika. Jer, kako ističe Mihaljević, u tih više od hiljadu najstarijih riječi u zajedničkom supstratu slavenskih jezika među prvima su nastajale lekseme koje određuju srodstvo. Tako ova riječ i danas ima istovjetne oblike u slavenskim jezicima: bosanski, hrvatski, srpski, crnogorski i slovenački *sin*; češki, slovački i poljski *syn*; ruski i bjeloruski *сын*; ukrainski, bugarski i makedonski *син*; te u drugim indoevropskim jezicima: letonski *sīnus*, engleski *son*, njemački *Shon*, norveški *sonn*, danski *son*, švedski i malteški *son*, holandski *zoon* itd. Dakle, nesporna je veza riječi *sin* u svim navedenim jezicima i vjerovatno mnogim drugim. Vremenom se na taj korijenski morfem nadovezao značenjski prefiks *o* i gramatički sufiks za građenje infinitiva *iti* (se). Gramatički sufiks nam je jasan, i tu nema nikave dvojbe, mada ni značenjski prefiks *o* nije rijedak u savremenome bosanskome jeziku. Pored glagola *osiniti se* susrećemo ga u sljedećim glagolima: *oformiti*, *očešljati*, *opravdati*, *ograničavati*, *oženiti*, *obilježiti*, *obrezati*, *obрати*, *ovisiti*, *odjenuti*, *opeći se*, *osjećati* iz kojih možemo izvući markantna značenja kojima ovaj prefiks modulira korijensko značenje riječi. Većina navedenih glagola nastala je iz drugog verbalnog oblika, kao recimo *peći* – *opeći se*, *visiti* – *ovisiti*, *bilježiti* – *obilježiti*, *brati* – *obрати*, *ženiti* – *oženiti*, *sjećati* – *osjećati*..., s ciljem modeliranja radnje iz nesvršenog u svršeni oblik: glagol *brati* podrazumijeva branje nečega dok glagol *obрати* već završenu radnju branja. Sa druge strane, glagoli *oformiti* i *ograničiti*, nastaju od leksičkih riječi i mijenjaju njezino primarno značenje dajući mu sasvim drugačiji sukus: *oformiti* – dati nečemu formu, ili osnovati, utemeljit nešto; *ograničiti* – omeđiti određeni prostor (teritorijalni ili vremenski), dati nečemu granične okvire. Iako ima još različitih nivoa modeliranja glagola sa značenjskim prefiksom *o*, ova dva koja smo prepoznali sasma su dovoljna da proniknemo u intenciju ovog sufiksa pri nastajanju glagola *osiniti se*.

Jasno je da prefiks *o* u ovom glagolu nosi svršeni oblik, međutim po njegovom postanku ovaj glagol nema nesvršenog ekvivalenta, jer je nemoguće pri začecu djeteta znati da li će biti muško ili žensko pa tako ne postoji, bar nama poznat, glagol *siniti se*. Sa druge strane, niti drugo značenje ovog prefiksa kod glagola nastalih od leksema nema logičko objašnjenje, jer rađanje

sina ne može predstavljati nikakve konačne granične okvire, osoba može imati jednog ili više sinova – a značenje ovog glagola se zasniva isključivo na singularu. Također, u predmetnom slučaju jasno je da se radi o povratnome glagolu, to jest glagolu čije se značenje vraća na subjekt radnje, što bi u konačnici značilo da se leksičko značenje glagola *osiniti se* odnosi na nekoga/neke subjekte kojima se priznanje specifičan status i društveni položaj, što nas, sa druge strane vraća na kulturološku razinu značenja ovog glagola.

Šta nam sve govori ovaj glagol preko koga možemo prepoznati neke bitne kulturološke odlike sandžačkih Bošnjaka?

Primarno, upućuje nas na princip muškosti koji se u najrazličitijim oblicima, modalitetima i formama kroz sve vremenske periode i društvene slojeve prepoznaje kao dominantan unutar sandžačkoga društva. Prevagu principa muškosti susrećemo na ovom posve specifičnom mentalnom prostoru, recimo, još od perioda srednjovjekovlja i usmenosti. Dok se u Bosni i drugim bošnjačkim krajevima podjednako razvija i lirika i epika, u Sandžaku u svemu ima prednost epsko, muževno, herojsko i junačko. Zato ne čudi ni činjenica o postojanju sandžačke epske škole sa pjevačima i pripovjedačima, poput Ćor Husa Husovića, Avda Međedovića, Kasuma Rebronje, Salje Ugljanina i mnogih drugih i njihovome posebnome tretmanu od strane sandžačkoga čovjeka i takvoj jednoj korelaciji koja je iznjedrila najznačajnija južnoslavenska epska ostvarenja kojima je kruna čuveni ep „Ženidba Smailagić Meha“. Sa druge strane, žarišta lirske poezije imamo svega u nekoliko krajeva, i rubnih dijelova naslonjenih na Bosnu (Taslidža) i Skadarski sandžak (Plav i Gusinje).

Neki folkloristi i književni kritičari ovu pojavnost tumače geografskim položajem i pograničnom ulogom Sandžaka kao krajišta, gdje se je primarno razvijao ratnički mentalitet graničara, o čemu, na koncu, još u XVII vijeku divanski pjesnik Ahmed Gurbi-baba u svojim glasovitim rodoljubivim stihovima kaže: *Hodi i počuj! Bosna je moja zemlja, / a Novi Pazar boravište moje. / Junaci graničari su naši ljudi, / na braniku čojstva što stoje.* Međutim, ovdje nije u pitanju samo graničarski duh obrane teritorija, iako dominantan, jer bi to bilo prejednostavno za ovoliko kompliciran fenomen.

VATANOLJUBLJE

Taj graničarski i ratnički mentalitet iznjedrio je neke od bazičnih karakternih osobina među kojima je posebno važna **vatanoljublje**, a vatanom su smatrali svaku državu koja im je iole priznavala njihov muslimanski i bošnjački identitet. Hronološki poredano, u kulturnom pamćenju ovog naroda vatan je Sandžak, Bosna, Osmansko Carstvo, Jugoslavija, pa iznova Sandžak i Bosna. Za svaki od tih vatana Sandžaklija je bez razmišljanja išao u vojnu i spremno polagao život u odbrani granica, što će i biti njegov vjekovni usud, jer će kosti ostavljati diljem svijeta – od balkanskih gudura preko bečkih zidina, budimskih bedema i grčkih ravnica, otoka i kamenjara do, s jedne strane, anadolijskih i svih drugih pustinja do Arabije i Mekke i Medine, i s druge strane, ruskih stepa i tamo dalje ka *Čerkezima* i Kavkazu. Na svim

tim krvavim bojištima ukopavao je Bošnjak Sandžaklija svoje sinove, šireći i braneći granice stambolskoga cara i dina i islama, a onaj rijetki koji bi se vratio iz tih bojeva po bijelome svijetu sa sobom bi donio i te rane ratničke zbog kojih bi ga bližnji istodobno zadirkivali i žalili, ne priznajući mu ih jer nisu dovoljno duboke i upečatljive, kako će to ponajbolje kazati mudri Čamil Sijarić stihovima: *Dođe naš ratnik iz rata u Grčkoj / i donese grčku tepsiju i po tijelu rane // žene mu rekoše da mu tepsija / iz Grčke ne valja, jer je plitka. // Mi mu rekosmo da mu ni rane / iz Grčke ne valjaju, jer su plitke. // Rekosmo mu: / Mi bismo ti kod kuće zadali dublje rane.*

Neupitnu odanost vatanu Sandžaklija će pokazati i u teškim trenucima propadanja carstva, kada svi narodi, pa i muslimanski odlučuju napustiti sultana i halifat, krenuvši tako u neizvjesnu izgradnju nacionalnog identiteta i države kojem daju primat nasuprot pripadnosti muslimanskome ummetu; ta odanost ima još snažniji dimenziju jer dolazi nakon što isti taj sultan i halifat pokazuje slabost i prepušta domovinski prostor ovog naroda onima protiv kojih su bošnjački graničari vjekovima vojevali i neborajno puta im se zamjerali svojim ratničkim vještinama i hrabrošću. Poslat će na desetine hiljada svojih sinova da dobrovoljno brane devlet vatan i sultana na Čanakallama/Galiciji dodajući svom epitetu graničara đumrukđžija i epitet dobrovoljaca đurumljija, zbog čega će pazarske djevojke proljevati suze i kleti jednog od organizatora odlaska mlade askerije: *Došla Raška od brega do brega / Nit od kiše nit od bela snega / Već od suza pazarskije cura. / Bajrak vezle pazarske djevojke / Bajrak vezle Riza-bega klele: / Bog ubio Rizah-efendiju / Što pokupi mladu đurumljiju. / Te ostaše cure isprošene, / Isprošene, al ne odvedene.*

Na koncu, vatanoljublje će se i u novijoj povjesti, nakon tog prijelomnog Berlinskoga kongresa s kraja XIX vijeka, snažno oglasiti u slobodarskome i ratničkome karakteru sandžaklije Bošnjaka, što ćemo egzemplarno pokazati na primjeru trojice velikana Ali-paše Gusinjskog, Muftije pljevaljskog Mehmed-ef. Šemsikadića i Jusufa Mehonjića. Upravo će ove tri historijske ličnosti ostati trajno urezane u kulturnom pamćenju sandžackih i svih Bošnjaka u cjelini kao primjeri odvažne i neprikosnovene borbe za vatan, slobodu, čast i dostojanstvo naroda za koje se ne žali podariti ni najdraži ukras ovoga svijeta. Ali-pašino prkosno držanje spram crnogorske, ruske i austro-ugarske vojske rezultiralo je očuvanjem granica vatana i ostankom Plava i Gusinja u sastav Novopazarskoga Sandžaka, zašta se je morala podnijeti nadljudska žrtva, o čemu je ostavljeno i sjajno svjedočanstvo u usmenoj lirskoj pjesmi Gusinje se iz temelja ljulja: *Zamukle su puške na granici, / proljeće je, a ratova nema, / ne donose mrtve ljucke glave, / i ne kupe momčad u askere, / mili Bože, nek tako potraje! Na sličan način će usmena lirska pjesma očuvati sjećanje na atmosferu u nekada najčuvanijoj pljevaljskoj ašik-mahali Močevcu nakon odlaska Muftije Šemsikadića i njegovih vojnika u borbu za očuvanje granica vatana Bosne od Austro-Ugarske okupacije, gdje će se i močevačke ljepotice izrugivati s onim momcima koji su ostali kućama: "Valaha, nema ni momaka: / što bi dike, ode u vojnike, / što j' ostalo, za nas ne pristalo!" O gaziji Mehmed-ef. Šemsekadiću ostala su mnoga svjedočanstva kako u historijskim spisima,*

tako i u zasebnim monografijama (kao recimo onoj Kasima Hadžića iz 1944. godine), ali i brojnim djelima pisane književnosti (recimo romanima Edhema Mulabdića, Derviša Sušića, Rešada Kadića i dr), ali je možda najljepše vatanoljublje iskazano u ovoj kratkoj sedmeračkoj lirskoj pjesmi sačuvanoj u pamćenju sandžačkih Bošnjaka u kojoj majka kori usnulog Mehmeda: „*Što si, sine, prispao, / - dušman Bosnu napao! / Skupi svoje delije, / - sve mlade Sandžaklije. / Valja nam se boriti, / vatan Bosnu braniti!*“.

Nakon definitivnog propadanja osmanlijskog devleta i trajnog nestanka tog krovnog vatana, sandžački Bošnjaci preživljavaju traumu za traumom, ali ne odustaju od svog vatanoljublja i borbe za slobodu i dostojanstven život, makar to značilo i gerilsku borbu kakvu su vodili sandžačke komite, na čelu sa Jusufom Mehonjićem koji će o tome ispjevati sljedeće stihove: Evo vaktā od Rata Balkana, / kako činim hizmet za sultana. / Pored Vjere i svoga Vatana, / rad Turškoga ljuta sibijana. / Rad Nama- za našega sultana, / sve sam protiv dinskog dušmanina / u komitu ispatijo dušu.

MUHADŽERLUK

Ratnički graničarski mentalitet sandžačkih Bošnjaka će se iznova obznani u smutna vremena međuraća i Drugoga svjetskoga rata, i to u svoj punini dvaju primarnih oblika dijametralno različitih ideoloških postavki, ali koje će nanovo okupljati ideja vatanoljublja kako u onom užem sandžačkom obliku kroz domobrane muslimanske milicije tako i širem jugoslavenskom kroz slavnu Treću sandžačku proletersku brigadu partizanskog Narodno oslobodilačkog pokreta. Takve historijske datosti utječu da se u mentalnom sklopu sandžačkoga čovjeka javi identitetska dvojnost i stalna borba između onog vjekovnog unutarnjeg identitetskog bila, proklamiranog kroz pripadnost vjeri islamu, naciji bošnjaštvu, jeziku bosanskome i orijentalno-slavenskoj kulturi i onog takozvanog „naprednog“ koje je sve ove vrijednosti smatralo nazadnim, retrogradnim i primitivnim, koje je podržano državnim aparatom težilo da izgradi novi identitet Bošnjaka kao savremenog Jugoslavena i zakletog protagonistu bratstva i jedinstva, za šta je bilo neophodno da se ako ne anulira onda bar minimizira njegov autohtoni identitet. Obzirom da se po prvi puta dogodilo da se duži vremenski period u njedrima sandžačkoga čovjeka vodi mirnodopska broba na koju on nije svikao – između vlastitoga sebe i novih vrijednosti – taj graničarski i ratnički mentalitet dobija nove modalitete nepomirljivosti, koje rezultiraju intenziviranjem još jednog ključnog pojma za razumijevanje snažnog osjećaja principa muškosti koji je u sandžačkim govorima iznjedrio toliko poseban glagol *osiniti se*. To je pojam muhadžerluk.

Kako god se graničarski ratnički mentalitet primarno oslikavao u usmenoj tradiciji Bošnjaka Sandžaka kao bazična odlika osmanskoga perioda, tako će u savremnom dobu u pisanoj književnosti pojam muhadžerluka imati primarnu poziciju i obilježiti, u većem ili manjem omjeru, najrazličiti-

jim modalitetima i prefinjenošću opusa skoro svakog autora.

Uzrok svakog muhadžerluka bio je nemogućnost opstanka na određenoj prostoru manifestiran kroz nesigurnost očuvanja vlastitog života i dobara. Ta stalna tema u našoj literaturi XX vijeka vezivat će se za realne događaje i u neku ruku, obzirom da njome dominiraju prozni oblici, predstavljat će specifičan tip stvarnosne proze. Nekoliko ključnih momenata iz povijesti napraviti će trajni poremećaj u sandžačkoj stvarnosti koji će se kao takav reflektirati i u literaturi gdje nastaju krugovi tekstova o muhadžerluku iz Kolašina, Nikšića i Šahovića (u djelima Huseina Bašića, Safeta hadrovića Vrbičkog i dr.), plavsko-gusinjska tema (u djelima Zuvdije Hodžića, Bajrama Redžepagića i dr), tema Limske doline (roman „Efendija u Tajnome gradu“ Nusreta Idrizovića i dr.), tema Hadžeta (ova tema se tek otvara u novije vrijeme i susrećemo je u djelima mnogim savremnika), pa sve do najsvježijih događanja s kraja XX vijeka (također i ovu temu susrećemo u djelima skoro svih savremnika). Ova pomjeranja s jedne strane idu ka centralnom dijelu Sandžaka, gdje se stvaraju doseljenička naselja (kao recimo Muhadžer mahala u Sjenici, ili manje naseobine u okviru većih kvartova kao što je mahala oko Nikšićke džamije na Hadžetu u Novome Pazaru), a sa druge i mnogo neizvjesnije strane put drugih krajeva i ostataka Osmanskoga carstva, preko Makedonije (u djelima Mula Musića, Šefkije Borančića i dr.), Albanije, Turske pa sve do Sirije, Egipta i diljem Arapskoga poluotoka. Za ilustraciju svih muhadžerskih muka i halova, može nam poslužiti slika s kraja pripovijetke *Gost Ćamila Sijarića*, u kojoj samovoljni izgnanin i povratnik iz muhadžerluka u Turskoj, kaže svojoj braći koja su na muku jer on ne želi da se vrati u Tursku a ne može ostati na Pešteri u Jugoslaviji jer je izgubio državljanstvo da ga dvostruko izudaraju – jednom zato što je otišao za Tursku a drugi put zato što se je vratio iz Turske. Upravo takav je sandžački čovjek s druge polovice XX vijeka, istjeran iz svoje domovine a ne naviknut na nove prostore, i zato se u njemu javljaju mnogostruki oblici jednog identiteta, čiju je osnovicu mogao imati samo u stožernosti vjere, jezika i tradicije. I zato je u jeziku skrivao i čuvao sve svoje, osjećajući ga kao jedinu preosatalu domovinu, slobodan teritorij u kome je mogao biti gospodar svoga bića, i otuda sva čarolija bosanskoga jezika u Sandžaku, među čijim specifičnostima je i predmetni glagol *osinti se*.

DUHOVNOST

Dakle, definitivno je da su vatanoljublje, graničarsko ratnički mentalitet i muhadžerluk, uz specifičnost sandžačkog geografskog čvorišta i susreta različitih kultura i civilizacija još od Ilirka do danas, uvjetovali snažan osjećaj i potrebu za muškim principom kod Sandžaklija. Naravno svemu ovome treba pridodati još jednu dimenziju koja proističe iz suštinske duhovnosti Bošnjaka, i prirodnoga odnosa muškarca i žene u islamu, koji su predodređeni za različite društvene uloge koje se međusobno upotpunjuju u harmoničnoj zajednici iliti porodici. Ne možemo reći da muškarac u islamu ima

povlašćeniji položaj od žene, ali možemo kazati da je njegova uloga zaštitara i skrbnika porodice izraženija, te će glede toga i njegova priroda biti dominantnija, što na koncu priznaje i islamska pravna praksa kada je, recimo, u pitanju nasljeđivanje imovine i mnoge druge povlastice, ali i odgovornosti u zajednici.

MUŠKA GLAVA I ŽENSKA STRANA

No, da se s povjesnih antropoloških odlika sandžaćkih Bošnjaka koje su neupitno utjecale na pojavnost glagola *osiniti se* vratimo na savremene nijanse ovog verba kao odraza principa muškosti. Dakle, cjelokupni mentalni sklop sandžaćkoga čovjeka, koji doduše obuhvaća i veći dio Balkana ali ne u toj mjeri da bi se u njemu razvio ovako specifičan glagol, usmjeren je na dominaciju muškog u odnosu na žensko, što ne može nikako značiti da su žene zapostavljene već da imaju drugačiju ulogu. Zato je u kući Sandžaklije uvijek trebalo više muških glava, za askera, za privređivanje, za sigurnost, za produžetak loze, fisa i naroda. Sve ovo je tjeralo Bošnjaka Sandžakliju da se osinjuje, da sanja o sinovima koji su snaga, koji će doprinijeti boljem egzistencijalnom i svakom drugom položaju porodice, jer je sin prirodno predodređen da reproducira ime i sjeme plemena, dok je kćerka, kako će to Sandžaklije poslovično kazati, *za tuđu kuću rođena*. I do dan danas se kod sandžaćkih muhadžera u Turskoj zadržalo da, na pitanje koliko imaju djece, odgovaraju toliko i toliko sinova i toliko čora. Riječ čora je također rijetka u izvansandžaćkim govorima, nejasnog je porijekla i sinonim je riječima *cura* u bosanskim i *djevojka* u širim srednjejužnoslavenskim okvirima. Muhadžeri u Turskoj su konzervirali autentičan govor iz vremena kada su odselili, što okvirno možemo omeđiti periodom kraja XIX i druge polovice XX vijeka. Što će značiti da se u tom periodu snažnije doživljavala i živjela gore spomenuta poslovice, te se čak i u nabrajnu poroda izbjegavalo kazati kćerka već isticalo da ima čoru, odnosno curu, djevojku, momu koja odrasta i odgaja se u babinjoj kući da bi obasjala nečiju drugu. Ovakvo tumačenje potkrjepljuje i definicija riječi čora u Skokovom rječniku gdje se kaže da je to *djevojka od dvanaest godina*. A opće je poznato da u tom periodu djevojčice sazrijevaju i bivaju, ma koliko to bilo grubo i strahovito kazati, biološki zrele. I zaista je tradicija ranih brakova sve do najnovijeg vremena bila prisutna i općeprihvaćena stvar kod sandžaćkih Bošnjaka, možda ne od 12, 13 ili 14, ali od 15 i 16 godina zasigurno. Vremenom se i taj odnos mijenjao, a sa njime i unutarjni osjećaj, pa je Sandžaklija sa i melodijski grubog izraza čora prešao na intimniji odnos prema kćerci, međutim ni danas se nije oslobodio poriva za osinovljenjem, pa će sve češće zazivati žensko dijete riječima: *Sine moj*, želeći time naglasiti ipak tu nit muškog principa koji očigledno još uvijek dominira njime kako na individualnome tako i na kolektivnome planu.

Glede takve dominacije u sandžaćkim govorim se još uvijek često mogu čuti anotnimne sintagme *muška glava* i *ženska strana*. Semantički, muška glava znači liderstvo u porodici, zajednici i kolektivu, snagu, mudrost, razboritost

i sposobnost, a ženska strana krhkost, slabost, potrebu za zaštitom, emocionalnost, laskomisljenost, laskovjernost... Što će posvjedočiti i sentenca koju sandžačke žene u samoprijekoru prilikom neke vlastite pogreške znaju izreći: *Eh, ovo žensko, Bog ga ne ubio, plitke li je pameti...* Naravno, ovakvi stavovi se iznose isključivo u ekstremnim situacijama kada je više nego očigledno da je djevojka ili žena nekom odlukom, najčešće udadbom za nedostojnog mladića, smatra da je prevarena i samu sebe istovremno kori i sažaljeva, ili je mati i rodbina zbog takve odluke, i nemoći da joj pomognu, oplakuju. Ovdje bismo se opet na kratko trebali vratiti na jednu dimenzionalnost bošnjačke duhovnosti koja postaje i kulturološka odrednica, ato je činjenica da je islam vjere fitre/prirode, a priroda ljudskog bića je odredila da žena ima pojačanu emocionalnost koje proističe iz materinstva, što mušakrac nema izgrađeno u takvom obliku. Upravo taj meterinski osjećaj određuje specifičan odnos majke i djeteta, njihove uzajamne povezanosti i suptilnosti koja katkada čini da žena nesagledava stvarnost onakvom kakva jeste po svojoj suštini a ne pojavnosti.

REZIME

Glagol *osiniti se* otvara brojna pitanja i fenomene o Bošnjacima Sandžaka i njihovoj kulturološkoj i identitetskoj naglašenosti principa muškosti koji proističe iz nekoliko bitnih stavki, među kojima se posebno ističu vatano-ljublje, graničarski i ratnički mentalitet, muhadžerluk i duhovnost. Intencija sagledavanja ovog verba bila je da se pokaže usloženost jezičkih pojava i osobenosti bosanskoga jezika u Sandžaku koji ovim i sličnim leksemama pokazuje vitalnost i bitnost, jer se u njemu sublimira sva historijska i sadašnja stvarnost ovog područja te lahko mogu pronaći putokazi za budućnost. Na koncu, egzistiranje ovakvih riječi potvrđuje i tezu o bosanskome jeziku kao jedinom preostalom duhovnom teritoriju Bošnjaka Sandžaka na kome se osjećaju u potpunosti slobodni i imaju mogućnost snažne kreativnosti i progresije koja proističe iz njihove genetske intelektualnosti, obzirom na geostrateške, civilizacijske i druge odgovornosti naroda ovog područja koje je prepoznato kao čvorište susretanja i prožimanja različitih naroda i kultura.

